

Bakıya bir illik gəlmişəm

| Bizim səfir

Mustafa Kamal Bəyazbayram,
Şimali Kipr Türk Respublikasının
ölkəmizdəki təmsilçisi

- Bu il avqustun 1-dən etibarən Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Bakıdakı Nümayəndəliyinə rəhbər təyin olunmuşam. Əslində isə 1999-cu ildə KKTC Xarici İşlər nazirliyində 3-cü katib olaraq fəaliyyətə başlamışam və o vaxtdan günümüzdək fərqli vəzifələrdə çalışmışam. Fərqli illərdə Türkiyədə, Pakistanda, İngiltərədə və sair konsullar, Baş konsullar, 3-cü katib və məsələn, vaxtilə Azərbaycanın 2-ci katib olaraq diplomatiya sahəsində ölkəmə xidmət etmişəm. Ailəliyəm, iki övladım var...

- Necə oldu ki, Bakıya təmsilçiyə təyin olunduğunuz, Azərbaycana gəndariləcəyinizi öncədən bildirdiniz?

- KKTC Xarici İşlər Nazirliyi hər altı aydan bir xaricdə fəaliyyət göstərən təmsilçiliklərdə çalışan, fəaliyyət müddəti dolmuş və ya vaxtının başa çatmasına rəğmən vaxtını bir qədər də uzadılmasını istəyənlərin tələb siyahısı tutulur. Nazirliyin mərkəzi ofisində çalışan və xaricdə fəaliyyət göstərmək arzusu olan diplomatlarımız işləmək istedikləri üç ölkənin, təbii ki, ən çox arzulanacağı ölkənin adını birincisi yazmaq, qeyd etməlidir.

2017-ci ildə Antalyaya qurucu Baş konsullar olaraq təyinat almışdım və orada 4 il Baş konsullar vəzifəsində fəaliyyət göstərmişəm. Yeri gəlmişkən, KKTC XİN-in qaydalarına görə iş bir diplomat ölkə xaricində maksimum 4+1 il qala bilər. Mən də 4 illik vaxtım başa çatdıqda övladlarımızın təhsil məsələsi və digər problemləri nəzərə alaraq daha bir il çalışmağa qərar verdim. Əlbəttə, siyahıda birinci ölkə olaraq Azərbaycanın adını qeyd etdim. Bu da təbii idi. Çünki mən burada daha əvvəllər çalışmışdım, üstelik xanimim Azərbaycanlıdır, bura mənim də ikinci vətənim sayılır. Nazirlik də seçimiymi uyğun gördü və əlavə bir illik fəaliyyət tələbimə əsasən məhz Azərbaycana göndərildim.

- Yeni gəlmişkən, burada nə qədər qalacaqsınız?

- Dediym kimi, diplomatiya haqqında qanunlara əsasən xaricdə ardicil olaraq 5 ildən artıq qalmaq mümkündür. Yeni bir illiyinə buradayam, sonra ölkəmə qayıdib nazirlikdə çalışacağam. İnşallah, gələcəkdə mümkün olarsa başqa bir iş sahəsində Bakıya yene gələm.

- Daha əvvəllər də burada çalışmışınız və bu səbəbdən də Azərbaycanı yaxşı tanıdığınıza əminəm. Haralarda olmusunuz Azərbaycanda, bəxtinizdən işğal altındakı torpaqlarımıza da azad edilib, səfər etdinizmi Şuşaya, Ağdam və digər bölgələrə, yaxud da yaxın vaxtlarda belə bir niyyətiniz varmı?

- Əlbəttə, ilk fürsətdə azad edilmiş torpaqlara səfər edəcəm. Mən ilk dəfə Bakıda çalışdığım dövrdə tədbirlərdə "...Türkün bayrağını Qarabağda asacağıq" kimi məhənləri dinləyirdim. Mən 2002-2007-ci illərdə Bakıda olarkən Qarabağlı dilçilərdən eşidirdim, indiki ikinci fəaliyyət dövrümdə bu tor-

paqlar artıq azaddır və bu məni çox sevindirir, necə ki sizləri də çox qürurlandırır. İnşallah, ən qısa vaxtda azad edilmiş torpaqlarda iqtisadi-sosial quruculuq işləri başa çatdır, o torpaqlar da Bakı kimi gözəlləşər, inkişaf edər.

Əvvəlki fəaliyyətim dövründə Azərbaycanın çox yerlərini gəzib görmüşəm. Quba, Qusar, Şəki, Nabran, Bərdə, Şamaxı və sair kimi bölgələrdə olmuşam. Qismət olarsa, Qarabağda da ziyarət edərdim. Əlbəttə, bildiyim qədər, hazırda azad edilmiş ərazilərə giriş məhdudiyəti var, ora ancaq dövlət tərəfindən təşkil edilmiş xüsusi səfərlər çərçivəsində getmək mümkündür. Nə vaxt dəvət etsələr, canla-başla getməyə hazırəm.

- Hər bir təmsilçinin gətirdiyi ölkədə həyata keçirmək istədiyi planlar olur. Bir illik gəlsəniz də, hansı planlarınız olacaq, burada çalışdığınız sürüdə nələrini reallaşdırılmasını istərdiniz?

- Əlbəttə ki, bu qısa vaxtda ölkəmizə və qardaş xalqlarımız arasında bütün sahələrdə - mədəni, təhsil, iqtisadi-ticarət və sair əlaqələrin genişləndirilməsinə, iki ölkənin parlament təmsilçiləri arasında münasibətlərin rəsmi səviyyədə qurulmasının təmin

“

Mən ilk dəfə Bakıda çalışdığım dövrdə tədbirlərdə ...Türkün bayrağını Qarabağda asacağıq kimi məhənləri dinləyirdik

edilməsinə, xüsusilə də, əvvəllər mövcud olmuş Azərbaycan - KKTC Parlamentlararası dostluq qrupunun fəaliyyətinin yenidən aktivləşməsinə nail olmaq istərdim. Mən Bakıya gəlmədən öncə Azərbaycan parlamentinin nma-yında heyətli KKTC-də səfərdə olmuşdu. İnşallah fəaliyyətim dövründə Kiprın millət vəkillərindən ibarət heyət də Azərbaycana gələr.

Bilirsiniz ki, KKTC siyasi mənada tanınmasa da, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında və İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatında və sair müşahidəçi statusunda təmsil olunur. Amma çox azar edərək ki, ölkəmiz Türk Şurasında da müşahidəçi sifətilə təmsil edilmiş. Əlbəttə, bu Azərbaycan və ya Türkiyənin təkbəşinə verəcəyl qərar deyil, Şuraya üzv digər türk dövlətlərinin də razılığı lazımdır. Bizim mövqeyimiz, nə istədiyimizi bu gün Qazaxıstan da bilir, Qırğızıstan da, Azərbaycan da. Biz hər zaman yunanlarla dostluq eli uzatdıq, sülh yaratmaq istədik...

- Yunanlarla sülh danışıqlarında vəziyyəti necədir?

- Yunanlar öz mövqelərində qalır. Sonuncu Cenevrə görüşündə də BMT-nin baş katibi dedi ki, ortaq razılığa gəlməmiş və biz də geri qayıtdıq. Bildirildiki, danışıqlar yenidən olacaq, amma o gün-bu gün, heç nə yoxdur. Bizim mövqeyimiz aydındır: adada iki bərabərhüquqlu, azad dövlət tanınmalı və yan-yanı yaşamaqlıdır.

- Amma əvvəl KKTC olaraq müstəqil dövlət olma tələbi qoymurdunuz türklər...

Çoxlarının qısaca KKTC kimi tanıdığı Şimali Kipr Türk Respublikasının ölkəmizdəki təmsilçiliyinə yeni rəhbər təyin olunub - Mustafa Kamal Bəyazbayram. Azərbaycanı yetərincə tanıyır. Axı 2002-2007-ci illərdə ölkəmizdə diplomatik fəaliyyətdə olub. Çox savadlı və məlumatlı adamdır. Mustafa bəylə uzun-uzadı söhbət etdik, ölkəmizin və xalqlarımızın maraqlarına uyğun hər şeydən söz açdıq. İlk başda özünü oxuculara tanıdan müsahibəmiz hətta fürsət düşən kimi Qarabağa, Şuşaya səfər edəcəyini dilə gətirdi.

- Əvvəllər biz deyirdik ki, iki bərabərhüquqlu toplum olaraq federasiyaya birləşək. Yunan Kipri buna da razı olmadı. Hətta 2004-ci ildə Annan Planı icra edildi, kipi rli türklərin 65 faiz "he" dedi, yunanların isə 76 faiz qarşı çıxdı. Bu da onu göstərdi ki, yunanlar heç yeni türklərə bölüşmək istəməzlər. Belə bir deyim var: zorla evlilik olmaz. Kosovo da bir zamanlar müstəqil deyildi, amma gördülər ki, sərbliyə birgə yaşaya bilmirlər, müstəqilliklərini elan etdilər və hazırda dünyanın böyük qismi tərəfindən tanınmış.

- Bir diplomat olaraq söyləyin: bu gün KKTC ilə Azərbaycan arasında ham siyasi, həm də iqtisadi sahələrdə hansı çatışmazlıqlar var və onları aradan qaldırmaq üçün nələrdən istifadə etmək lazımdır?

- İlk növbədə iqtisadi-ticarət sahəsində insanların qarşılıqlı olaraq bir-birilərini tanımalıdır. Bu gün koronavirus təhlükəsi var, amma internet üzərindən də görüşüb, müzakirə apara, razılaşma imzalaya bilərlər. KKTC-də istehsal olunmuş məhsulların Azərbaycan və ya Azərbaycanın malını Kiprə ixracı, turizm sektoruna qoyula biləcək sərmayələr dənəşilməlidir. Kənd təsərrüfatında mühüm nailiyyətlər əldə edən, eləcə də tikinti sahəsində yaxşı təcrübəli olan Azərbaycanın bu uğurları bizimlə paylaşmasını istərdik. Təhsil sahəsində gəldikdə, KKTC-də mövcud olan 21 universitetin əksəriyyəti Avropa İttifaqı Universitetləri Birliyinə və Dünya Universitetləri Birliyinə üzvüdür. Yeni diplomlarımız dünyanın hər yerində tanınır. KKTC universitetlərində təhsil alan hər bir tələbə istədiyi zaman təhsillini, məsələn, London universitetlərində davam etdirə bilər. Maqosadakı Doğu Akdeniz Universiteti dünyanın ən yaxşı 600 universiteti arasındadır. Təsəvvür edin: dünyanın 65 fərqli ölkəsindən gəlmiş müəllimlərin dərslərini KKTC universitetlərində 142 ölkədən də təxminən 105 min tələbə təhsil alır. Bu da sayına görə ölkə əhəlinin dördüdə birinə bərabərdir. Düzüdü, pandemiya müddətində rəqəmlər bir az dəyişə bilər, amma yene də dünyada KKTC universitetlərinə maraq böyükdür. Eynilə Azərbaycanda da yaxşı universitetlər mövcuddur, xüsusilə də incəsənət sahəsində. Burada konservatoriya, filarmoniya, musiqi akademiyası və sair var. Bu sahədə əlaqələr güclənməlidir. Müəllimlərin mübadiləsi həyata keçirilə bilər universitetlər tərəfindən. Tələbələr də, məsələn, 3 və ya 4-cü kursda KKTC universitetlərində təhsillərini davam etdirə bilərlər, xüsusilə xarici dil öyrənmə şansını qazanmalıdırlar.

- KKTC-də dünyanın ən keyfiyyətli kartofu, portağalı yetişir, dünyada məşhur olan Hellim pendirini istehsal olunur. Necə edək ki, Azərbaycan bu məhsulları ələ sızdan alsin, pulumuz yadrların cibinə gəlsin, həm də keyfiyyətli yoxa alaq?

- Ticarətdə qardaşlıq qida, iqtisadi şərtlər özünü göstərir. Burada bəzi amillər var: 1. Məsafə. Bu qiyməti yüksəltməsinə səbəb olur. 2. Naqliyat-daşıma. Yeni məhsulun vaxtında bazara çıxması onun xarab olması ilə nəticələnə bilər. 3. Ölkələr arasında mövcud olan tariflər, gömrük rüsumu. Təbii ki, iş adamları bir işə başlayanda ilk olaraq nə qədər qazanacaqlarını hesablayırlar. KKTC istehsal etdiyi Hellim pendirini dünyaya satır, kəndiy ölkələrinin bazarlarını təmin edirlik. Lazımdır ki, iki ölkənin iş adamları arasında sözügedən pendir Azərbaycan bazarına da çıxarılması üçün razılıq əldə olunsun. Əks təqdirdə hansısa kipi rli iş adamı gəlib Bakıda dükən açsın, pendir satmayacaq - bu mümkün olmayan işdir. Bunlar mütləq iş adamları arasında qarşılıqlı mənfəətə yönələn əməkdaşlıq yoluyla edilə bilər. Dövlət bunu məcburi edə bilmez, eger mənfəətlərə dayanan ticarət əlaqələri

yaradılmısa, bir gün bu əlaqələr mütləq pozulmağa məhkumdur. Amma biz dövlət olaraq iki ölkə arasında ticarət və əməkdaşlığın inkişafı üçün iş adamlarımızın önünü açacaq mümkün olan addımları atmağa hazırıq.

- Son 15 ildir KKTC realtıqları mətbuatımızda çox az yazılır. Səbəb odur ki, əsl yaradıcı müxbirlər KKTC-yə dəvət edilmişlər. Bu səbəbdən də mətbuatımızda canlı reportajlar, müsahibələr görünmür uzun illərdir...

- İndi pandemiya, inşallah koronavirus, Qarabağ problemi pis xəbirlərə çevriləcək, bundan sonra hər şey öz axarına düşəcək.

- 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı KKTC xalqı bizimlə həmrəylik nümayiş etdirdi və buna görə Kiprın Türk xalqına minnətdarlıq. Müharibədən sonrakı az qala 1 illik müddətdə Azərbaycanın Kiprını tanımasına dair şərtlər sayıldı. Hətta Milli Məclisin yüksək heyəti Ərdəğanın səfərindən az öncə Lefkoşada səfərdə oldu və bu, bizdə tanınma məsələsinə bir az da əminləşdirdi. Amma olmadı. Necə bilirsiniz, Azərbaycan KKTC-ni tanıya bilməzi?

- Müjdə xəbərini yaymaqda sadə xalq kütləsində necə dəyərli, insanları xoşbəxt edən gözlənti yaradıldı. Tanınma var de-fakto, tanıma da var de-yure. De-yure tanıma odur ki, dövlət rəsmi səviyyədə qərar qəbul edir, de-fakto tanıma isə odur ki, iqtisadi-ticarət əlaqələri yüksək səviyyədə inkişaf edir, gediş-gəliş başlıyır və sair. Təbii ki, belə bir vəziyyətdə KKTC-də oturmaq istərdim. Bu gün Əfqanıstanda "Taliban" tanınmışdır, amma o tərəfdə görüşüb müzakirə edirik. Bunlar həmişə olub və sonda mütləq bir nəticə verir. Bu gün bizim üçün vacib olan bir-birimizə qüvvə artır yuxarıda qeyd etdiyim bütün əlaqələri qurmaqdır. Bu gün bir Azərbaycanlı iş adamı gedib KKTC-də otel tikirsə, yaxud hansısa bir kipi rli türk iş adamı gəlib burada nəse bir biznes qurursa, baş bunlar həmin "Müjdə" sözlərindən altda yatan icraat ola bilər. Sabah nə olacağını indidən kimsə deyə bilmez. Yeter ki, əlaqələrimizi quraq, əməkdaşlığımızı edək.

- Umumiyyətlə, Azərbaycan tanınma biler KKTC-nin müstəqilliyini? Tanınarsa adekvat nə kimi cavab verə bilər qarşı tərəf?

- Bu barədə dəqiq nəse demək çətindir. Çünki bu gün dünya ölkələri siyasi, iqtisadi - bütün sahələrdə o qədər bir-birine inteqrasiya edib ki, belə demək mümkündürsə, bir-birinə mütəcam vəziyyətdədir. Baxın, elə kiçik dövlət ola bilər ki, sizin marağınız olan yerə sözü keçər, yaxud da elə böyük və güclü dövlət var ki, onun sizə heç bir təsiri olmaz. Diplomatiyada belə bir qayda var: əmin addımlarla yavaşca irəliləmək. Çünki kimsə bilmez ki, qarşıda başına nə gələcək. Yunanıstanla Kipr Respublikasına gəldikdə, bu iki dövlət tarixlərdə ən pis vəziyyətdədir, həm siyasi, həm də iqtisadi sahədə çox zəifləyiblər. Yunanıstanda iqtisadi böhran yaşanır. Cənubi Kiprdə isə işlədikləri siyasi oyunlar aşkara çıxarılan sonra dünya qarşısında etibarlarını itiriblər. Buna baxmayaraq, bu ölkələrdən Türkiyənin və Azərbaycanın maraqlarına qarşı istifadə edə bilərlər. Necə ki, İsrail Türkiyə ilə arası soyuyan zaman məhz Cənubi Kipr və Yunanıstan kartından istifadə etməyə başladılar.

- 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı KKTC xalqı, xüsusilə də prezident Ersin Tatar Azərbaycana çox ciddi mənevi dəstək verdi. Bu gün Azərbaycanda hansı vəse gətsəniz bu dəstək barədə ürək dolu sözlər eşidərsiniz...

- Prezident Tatar olduqca millətçi, xalqsevər şəxsiyyətdir. O, Azərbaycanın problemlərini özününkü bilən, türk dünyasında baş verən hər şeyə maraqlı yənaşan, Türkiyəyə şirkət səfər edən, xalqın - küllənin içində gəzən liderdir. Amma münasibətlər qarşılıqlı olmalıdır. Əlbəttə, deyə bilərik ki, şəraitə uyğun olaraq Türkiyənin imkanları fərqlidir. Azərbaycanın başqa cür fərqlidir. KKTC-ninki də həmçinin, Əsas odur ki, istək olsun, qarşılıqlı münasibətlər ən üst səviyyədə və "bir millət, üç dövlət" əhval-ruhiyyəsi içində həyata keçirilsin.